

FIKH-UL EKBER (İmam-ı Azam Ebu Hanife)

Ebu Muti Hakem b. Abdullah el-Belhi şöyle demiştir:

Ebu Hanife'ye Fıkh-ul Ekberi sordum şöyle dedi:

" - Ehl-i kiblede olanı tekfir etmemen (küfürle itham etmek) , kimseyi imandan uzaklaştırmaman, marufu emredip (iyiliği emredip) münkerden (kötü,fena şeylerden) sakındırman, senin için takdir olunanın mutlaka sana ulaşacağını bilmen, Ashabtan (Peygamberimizin arkadaşları) hiçbiri ile alakayı kesmemen, birini sevip diğerini sevmemezlik etmemen, Hz.Osman ve Hz.Ali'nin durumunu Allaha havale etmendir."

Ebu Hanife: - Dinde fıkıh, ahkamda (hükümlerdeki) fıkıhtan daha üstündür. Kişinin nasıl ibadet edeceğini öğrenmesi bir çok ilimden daha efdaldir.

Ebu Muti: Bana dinin en faziletlisini haber ver.

Ebu Hanife: - Fıkhın en faziletlisi; kişinin Allaha imanı, şerayi, sünnetler, haddler (cezalar), ümmetin ittifak ve ihtilafını bilmesidir.

İMAN BABI (bölümü)

Ebu Muti: İmanın ne olduğunu bana açıklayın...

Ebu Hanife: - İbn-i Ömere dinden soruldu da O: İmana sarıl ve onu öğren buyurdu. İman nedir? dendi. O: soranın elinden tuttu ve yaşlı bir zata götürdü ve şöyle dedi: Bana imanın ne olduğunu soruyor diyerek, bana bu zatın Bedir savaşına katılanlardan olduğunu söyledi. İbn-i Ömer şöyle devam etti: Ben peygamberin yanındaydım, bu zatta beraberdi. Birden karşımıza güzel saçlı, sarıklı ve çölde yaşadığını sandığımız bir adam geldi. İnsanların arasından geçerek Peygamberin önünde durdu "Ey Allahın Rasulü iman nedir?" diye sordu.

Peygamber de:

" - İman Allahtan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allahın kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmen, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır (iyilik) ve şerrin (kötülük) Allahtan olduğuna imandır. " ,buyurdu. O zat:

-Doğru söyledin,dedi.

Biz, çöl insanların cahil olmaları dolayısı ile Peygamberi tasdik etmesine hayret ettik.Bu zat daha sonra:

-Ey Rasul (elçi-peygamber) İslamın alametleri nedir? dedi. Peygamber:

"- Namaz kılmak,zekat vermek,oruç tutmak,hacca gitmek ve cünüplükten dolayı gusletmektir." dedi.O zat:

Doğru söyledin,dedi.

Biz sanki o biliyormuşcasına Peygamberi tasdik etmesine şaşırдық. O zat sonra:

-İhsan nedir? diye sordu, Peygamber de:

" - İhsan Allah'ı görürcesine ibadet etmendir. Sen O'nu görmesende O seni görür, buyurdu." ..O zat Kıyametin ne zaman kopacağını sordu. Peygamber de:

" - Bu hususta sorulan sorandan daha bilgili değildir. " buyurdu. O zat ayağa kalktı insanların ortasına geldiğinde onu daha sonra göremedik. Hz.Peygamber:

" - Bu gelen Cebrail idi, size dinden bilmeniz gerekenleri öğretmek için geldi. " (Buhari, Muslim, İmam Ahmed)

Ebu Muti: Buna kesin olarak inanan ve ikrar eden (söyleyen) mümin midir?

Ebu Hanife: - Evet,bunu ikrar edince islamın tümünü ikrar etmiş olur, mümindir...

Ebu Muti: Eğer yaratılmışlardan bir şeyi inkar etse "bilmem ki bunun yaratıcısı kim?" dese ne olur?

Ebu Hanife: - O kimse "[Allah herşeyin halıkı\(yaratıcısı\)dır](#)" (En'am/103) ayetinden dolayı kafir olmuştur. Sanki o kimse, o şeyin Allahtan başka yaratıcısı vardır demiştir. Keza Allah'ın bana namaz, oruç ve zekatı farz kıldığını bilmiyorum dese yine kafir olur. Çünkü Allah "[Namazı dosdoğru kılın, zekatı verin](#)"(Bakara/43) ve "[Sizin üzerinize oruç farz kılındı](#)"(Bakara/178) buyurmuştur. Eğer o kişi ben bu ayete inanıyorum fakat tefsirini bilmiyorum derse kafir olmaz. Çünkü o kimse ayetin Allah tarafından indirildiğine inanmış ama tefsirinde yanılmıştır.

Ebu Muti: Şirk diyarında (Allah'a ortak koşanların yaşadığı yer) bulunan İslamı mücmel (genel) olarak kabul eden, farzları ve amelleri bilmeyen, kitabı ve islamın icaplarını ikrar etmediği halde, Allahı ve imanı kabul eden, fakat imanın icaplarını ikrar etmeyerek ölen kişi mümin midir?

Ebu Hanife: - Evet...

Ebu Muti: İmanı, kabulden başka bir şey bilmez, amel etmez ve ölürse(?)

Ebu Hanife: - O mümindir...

Ebu Muti: Bana imanın ne olduğunu açıklayın

Ebu Hanife: - İman Allahtan başka ilah olmadığına, O'nun bir olup şeriki (ortağı) bulunmadığına, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, cennetine, kıyamete hayır ve şerre, hiç bir kimseye kendi amelini yaratma gücünün verilmediğine, insanların kendisi için yaratıldıkları, sonuca ve ilahi takdirin cereyan ettiği şeye intikal edeceklerine şahitlik etmendir.

Ebu Muti: Eğer bunun hepsini kabul eder fakat "[Dileyen iman etsin dileyen kafir](#)"

olsun." ayetinden dolayı dilemek bana aittir, istersem iman ederim, istersem iman etmem derse ne olur?

Ebu Hanife: - O iddiasında yalancıdır. Allahın "[Gerçekten Kuran bir öğüttür. Kim dilerse öğüt alır. Ancak Allahın diledikleri öğütlenir](#)" (Müddessir/54-56) "[Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz](#)" (İnsan/30) ayetlerini görmüyor musun? "[Dileyen iman etsin,dileyen kafir olsun](#)" ayeti tehdid içindir. O kişi bu sözü ile ayeti reddetmediğinden kafir olmamıştır. Ayetin tenzilini (indirilmiş halini) reddetmemiş ama tevilinde(yorumunda) yanılmıştır.

Ebu Muti: Bir kimse bana isabet eden musibetle Allah muhtela mı kılmıştır, yoksa onu ben mi kazanmışımdır? O musibet Allahın beni muhtela kıldığı şeylerden değildir, derse kafir olur mu?

Ebu Hanife: - Hayır...

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Çünkü Allah "[Sana isabet eden iyilik eden Allahtandır, sana isabet eden kötülük de nefsendendir](#)"(Nisa/79) buyurur. Yani kötülük, günahın sebebiyledir, ben de onu sana günahın sebebiyle takdir ettim buyurmaktadır. Keza Allah şöyle buyurur "[Size isabet eden her musibet, ellerinizle işlediklerinizden dolayıdır](#)"(Şura/30) "[O dilediğini dalalette \(sapıklıkta\) bırakır,dilediğini de hidayet eder \(doğru yola yöneltir\)](#)"(Nahl/93) buyurur. O kimse de tevilde hata etmiştir "Allah insan ile kalbi arasına girer" ayetinin manası; müminle küfür arasına, kafirle iman arasına girer demektir. Şüphesiz ki kulun kendisiyle kötülüğü işlediği güç(istitaat), bizatihi kulun iyiliği işlemesi için de müsaittir. Kul Allahın kendisinde meydana getirdiği, kötülükte değil, iyilikte kullanılmasını emrettiği istitaatı sarf (gücü harcaması) ve tevhahinden (yönlendirmesinden) dolayı ceza göreacaktır.

Ebu Muti: Eğer Allah kullarını günah işlemeye zorluyor, daha sonra onları günahtan dolayı cezalandırıyor derirse ne cevap verelim?

Ebu Hanife: - Ona "Kul kendisi için fayda veya zarar vermeye muktedir olabilir mi?" diye sor. Eğer "Hayır, çünkü onlar itaat ve masiyet (isyan-günah) dışında kendileri için fayda ve zarar konusunda mecburdurlar" derse, Ona "Allah şerri yarattı mı?" diye sor "evet" derse iddiasından kendi vazgeçmiş olur. "Hayır" derse de ki "[Yarattığı şeylerin şerhlerinden sabahın rabbine sığınırım](#)" ayetinden dolayı kafir olur. Çünkü bu ayet, Allahın şerri yarattığını haber vermektedir.

Ebu Muti: Eğer,"Siz, Allah küfrü ve imanı diledi demiyor musunuz? der ve biz "evet" dersek, o yine Allah "O, takvaya layık olan, mağfirete ehil olandır" buyurmuyor mu? diye sorar, biz de "evet" dersek, O da "Allah küfre layık mıdır?"derse, biz o şahsa ne cevap veririz?

Ebu Hanife: - O taatı dileyene ehildir, masiyeti dileyene değil...deriz. Eğer "Allah,kendisine karşı yalan söylenmemesini diledi" derse ona şöyle söyle "Allah'a iftira etmek Kalam ve söz müdür, yoksa değil midir? "evet derse: Adem'e isimlerin hepsini öğreten kimdir? diye sor. Allah'tır derse şöyle de: Küfür kalam nevinden midir, değil midir? Evet derse şöyle sor: "Kafiri konuşturan kim?" Eğer Allah derse kendi fikrine muhalif olur. Çünkü şirk, kalam nevindedir. Eğer Allah dileseydi, onlara şirk

sözünü konuşmazdı.

Ebu Muti: Eğer "kişi isterse yapar, isterse yapmaz; isterse yer istemezse yemez, isterse içer, isterse içmez" derse(?)

Ebu Hanife: - Allah İsrailoğullarının denizi geçmelerine hükmedip Firavunun boğulmasını takdir etti mi? diye sor, evet derse: Firavunun Musa'yı ele geçirmek için gitmemesi, kendisinin ve arkadaşlarının boğulmaması vaki olur muydu? diye sor... Eğer, evet derse kafir olur. Hayır derse önceki sözünü yalanlamış olur...

KADER KONUSUNDA BİR BÖLÜM

Ebu Hanife: - Abdullah ibn Mesud rivayet etmiştir ki Rasulullah şöyle buyurur "Şüphesiz ki sizin herhangi birinizin yaratılması, ana karnında kırk gün nutfе, sonra bunun gibi bir kan pıhtısı, sonra bunun gibi bir parça et olarak devam eder daha sonra Allah ona bir melek gönderir, üzerine rızkını ve ecelini, said (iyi) ve şaki (kötü) olanı yazar. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, kişi kendisiyle cehennem arasında bir zira' mesafe (yaklaşık 75 cm) kalıncaya kadar cehennemliklerin amelini işler. Daha sonra ilahi yazı onu geçer. Hiç şüphesiz kişi cennet ehlinin amelini işler, öyleki cennetle kendisi arasında bir zira' mesafe kalmışken cehennem ehlinin amelini işler, sonra ölür ve cehenneme gider."(Buhari,Ebu Davut,İmam Ahmed)

Ebu Muti: Marufu emreden, münkerden nehyeden, bu hususta insanlar kendine tabi olmuşken, daha sonra cemaata karşı çıkan kimse için ne dersin? Bunu doğru görüyor musun?

Ebu Hanife: - Hayır...

Ebu Muti: Niçin? Oysaki Allah ve rasulü, marufu emredip, münkerden nehyetmeyi emretmişlerdir. Bu gerekli bir farizadır.

Ebu Hanife: - Orası öyle fakat kan dökmek, haramı helal saymak ve malları yağmalamak gibi fiillerle, bozup ifsad ettikleri şeyler, ıslah ettiklerinden daha fazla olur. Oysa Allah Kuranda şöyle buyurmuştur: "Müminlerden iki zümre (grup) birbiriyle döğüşecek olurlarsa aralarını bulup barıştırın. Onlardan biri diğerine tecavüzde bulunursa, müteceviz olan tarafla Allahın emrine dönünceye dek savaşın."(Hucurat/9)

Ebu Muti: Tecavüz eden zümreye kılıçla mı vuruşuruz?

Ebu Hanife: - Evet, marufu emredersin, münkerden sakındırırsın. Kabul ederlerse ederler, yoksa onlarla savaşırırsın. İmam zalim de olsa, sen adil zümreyle beraber olursun. Zira Hz.Peygamber de "Size zalim olanın zulmü, adil olanın adaleti zarar vermez. Sizin ecriniz size, onun vebali de ona aittir."(İbn Mace)

Ebu Muti: Tahkimci Havaric (Hariciler) için ne dersin?

Ebu Hanife: - Onlar havaricin en kötüleridirler.

Ebu Muti: Onları tekfir edebilir miyiz?

Ebu Hanife: - Hayır, fakat Ali ve Ömer bin Abdulaziz gibi hayırlı imamların yaptığı gibi onlarla harbederiz. Şüphesiz ki, hariciler tekbir getiriyor, namaz kılıyorlar, Kuran okuyorlar. Ebu Umame hadisini hatırlamıyor musun? O Şam mescidine girdiğinde oradaki haricilerin reisleri ile karşılaştı. Ebu Galib el-Hımsi'ye Ey Ebu Galip bunlar senin memleketinin insanlarıdır. Bunların kim olduklarını sana bildirmek istedim. Onlar cehennem ehlinin köpekleridir. Onlar sema örtüsünün altında öldürülenlerin en şerlileridir." der ve bu esnada ağlar. Ebu Galib ona: "Ey Ebu Umame seni ağlatan nedir? Onlar müslümandılar, halbuki sen onlar hakkında işittiklerini söylüyorsun" dedi. Bunun üzerine Ebu Umame: "**Onlar Allahın kendileri için; O gün kiminin yüzleri ağarır, kimilerinininki kararır. Yüzleri kararanlara, siz iman ettikten sonra kafir mi oldunuz? Küfrünüzden dolayı tadın azabı, denilecek. Yüzü ağaranlar ise Allahın rahmetine kavuşurlar ve orada ebedi kalırlar.**" (Al-i İmran/106) buyurduğu kimselerdir. Bunun üzerine Ebu Galib, söylediğinin kendi görüşü mü yoksa Peygamberden mi işittiğini sordu. Ebu Umame de "eğer ben bunu Peygamberden bir, iki, üç... yedi defa duymamış olsaydım size haber vermezdim" dedi ve havarici Allahın kendi üzerindeki nimetlerini küfürle tekfir etti...(İmam Ahmed)

Ebu Muti: Havariç isyan edip, muharebe yapıp, yağmacılık ettikten sonra, sulh yapsalar, onlar daha önceki hareketlerinden dolayı takibata uğrarlar mı?

Ebu Hanife: - Harb bitince onlar için bir zarar yoktur. Onlara had de tatbik edilmez. Kan dökmeleri de böyledir kısas yapılmaz.

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Osmanın katli hususunda insanlar arasında ortaya çıkmış olan fitneden ashab; bir tevil neticesinde kana bulaşanlara kısas yapılmayacağı, tevil sonucu haram ilişkilerde bulunanlara had uygulanamayacağı, yine teville bir mala sahip çıkan birisi için takibatta bulunulamayacağına ittifak ettikleri hadisinden dolayıdır. Fakat mal mevcut olursa sahibine iade edilmesi gerekir.

Ebu Muti: Bir kişi kafiri kafir olarak bilmem dese(?)

Ebu Hanife: - O da kafir gibidir

Ebu Muti: Eğer kafirin son gideceği yer neresi bilmem derse(?)

Ebu Hanife: - O Allahın kitabını inkar etmiş ve kafir olmuş olur.

Ebu Muti: Kendisine "Sen mümin misin?" diye sorulan kimse "Allah daha iyi bilir" diye cevap veren kimse için ne dersin?

Ebu Hanife: - Onun imanında şüphe vardır.

Ebu Muti: İmanla küfür arasında üç durumdan biri olan münafıklıktan başka bir durum var mıdır? O kimse ya kafirdir, ya münafıktır, ya da Mümindir...(?)

Ebu Hanife: - Hayır, İmanında şüphe olan kimse münafık değildir.

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Muaz bin Cebelin arkadaşı ve İbn Mesudun rivayetinden dolayı. Bana Hammadın Haris bin Malikten rivayet ettiğine göre; Muaz'a ölüm geldi çattı. Bu durumda Haris de ağladı. Muaz sebebini sordu. O da ölümden dolayı değil, biliyorum ki ahret sana dünyadan daha hayırlıdır. Fakat senden sonra öğreticimiz kim olacak? dedi bir başka rivayette de senden sonra dini bilen kim? şeklindedir. Muaz da:"Acele etme, Abdullah bin Mesud'a tabi ol"dedi. Daha sonra Haris "Bana vasiyette bulun dedi. O da Allah ne dilediyse vasiyet etti ve "Alimin sürçmesinden sakın" dedi... Muaz vefat edince Haris Kufede İbn Mesudun ashabına geldi. Namaz için nida edildiğinde Haris:"Bu davete uyun, bunu dinleyip icabet etmek her müslüman için haktır."dedi. Ona bakiştılar ve "Sen muhakkak mümin misin diye sordular . O da "Evet,elbette" dedi. Onlar birbirlerine bakiştılar. İbn Mesud gelince durumu ona haber verdiler. O da Harise onların dediği gibi söyledi. Bunun üzerine Haris boynunu büktü ve ağladı ve "Allah Muaz'a rahmet eylesin" dedi ve İbn Mesud'a vaziyeti anlattı. İbn Mesud ona "Sen şüphesiz mümin misin?" diye sorunca o da "evet"dedi. İbn Mesud Ona "sen kendinin cennet ehlinden olduğunu iddia ediyorsun dedi. Bunun üzerine Haris de "Allah Muaz'a rahmet eylesin, bana alimin zellesinden(sürçmesinden), münafığın da hükmünü kabulden kaçınmamı tavsiye etti." İbn Mesud: "Sen benim sürçmemi gördün mü?" diye sorunca, Haris:"Allah aşkına söyle Peygamber hayattayken insanlar, gizli ve aşkar durumlarında mümin, gizli ve açık durumlarında kafir, gizlilik durumunda münafık ve açıktan mümin olmak üzere üç gruptan ibaret değiller miydi? Sen bu üç fırkanın hangisindensin?" dedi. İbn Mesud "Madem Allah için and verdin, söyleyeyim ben gizlide ve açıktaki müminim"dedi. Bunun üzerine Haris kendisini, niçin elbette müminim dediğinden dolayı ayıpladığını sordu. İbn Mesud da "Evet gerçekten bu benim sürçmemdir. Onu benim üzerime gömün Allah Muaz'a rahmet etsin dedi.(Darimi)

Ebu Muti: Ben cennetliğim diyenin durumu nedir?

Ebu Hanife: - Yalan söylemiştir, o bunu bilmiyor. Mümin; imanı sebebiyle cennete giren, işledikleri sebebiyle ateşte azab gören kimsedir, dedi.

Ebu Muti: Eğer kendisinin cehennem ehli olduğunu söylerse(?)

Ebu Hanife: - Yalan söylemiştir. Onun bu hususta bilgisi yoktur. Şüphesiz ki O Allah'ın rahmetinden umudunu kesmiştir. Müminin gerçekten müminim demesi gerekir. Çünkü O imanında şüphe etmemektedir.

Ebu Muti: Onun imanı meleklerinki gibi olur mu?

Ebu Hanife: - Evet

Ebu Muti: Amelde kusur ederse gerçekten mümin midir?

Ebu Hanife: - Bana Harise'nin hadisini naklettiler. Peygamber ona; " **Nasıl sabahladın?**, dedi. O da Gerçek mümin olarak sabahladım, dedi. Peygamber; "söylediğine dikkat et, her hakkın bir hakikatı vardır, senin imanının hakikatı nedir? " dedi. Harise; Canım dünyadan vazgeçtim, gündüzümde susuz, gecemde uykusuz kaldım. Ben sanki Rabbimini arşına bakıyorum, sanki cennette birilerini ziyaret eden cennetliklere nazar ediyorum, sanki ben cehennemde yığılan insanları görüyorum, dedi. Bunun üzerine peygamber: "İsabet ettin; devam et, isabet ettin; devam et" dedi

ve daha sonra "Kim Allahın kalbini nurlandırdığı kimseye bakmak isterse Harise'ye baksın"buyurdu. Daha sonra Harise: "Ey Allahın Rasulü bana şehit olmam için dua et" dedi. Rasul ona dua etti ve O sonraları şehit oldu. (Buhari,Muslim)

Ebu Muti: Bazılarına ne oluyor da mümin ateşe girmez diyorlar?

Ebu Hanife: - Cehenneme girenler tamamen iman etmişlerdir.

Ebu Muti: Kafirin durumu nedir?

Ebu Hanife: - Onlar O gün iman ederler.

Ebu Muti: Bu nasıl olur?

Ebu Hanife: - Allah Kuranda şöyle buyurur: "**Onlar bizim cezamızı görünce, biz yalnız Allah'a inandık, Şirk koştuklarımızı reddettik,dediler. Onların azabımızı gördüklerinde iman etmeleri fayda vermez.**" (Mümin/84-85)...Kim haksız yere başkasını öldürürse,yahut hırsızlık ederse veya yol keserse yahut günah işler facirlik ederse yahut da içki içer sarhoş olursa; bu kişi günahkar bir mümindir, kafir değildir. Bu durumdakiler işledikleri kadar cehennemde kalırlar, ama imanları sebebiyle cehennemden çıkarılırlar...İman edilecek hususların hepsine inanan, fakat İsa ve Musa peygamber midir? değil midir? diyen kafir olur. Keza kafir cennete mi, yoksa cehenneme mi gider, bilmem, diyenler de: "**Kafirler için cehennem ateşi vardır, onlar öldürülmezler ki ölsünler.**" (Fatır/36), "**Onlar için yakılma azabı vardır.**" (Buruc/11) "**Onlar için şiddetli bir azab vardır.**" (Al-i İmran/5) ayetleri sebebiyle kafir olur. Said bin Museyyeb'den bana ulaştığına göre, "kafirleri buldukları mevkiie indirmeyen, onlar gibidir."

Ebu Muti: İman eden fakat namaz kılmayan, oruç tutmayan, bu amellerin hiç birini işlemeyen kimseyi iman kurtarır mı?

Ebu Hanife: - Onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse azab eder. Allah'ın kitabından her hangi bir şeyi inkar etmeyen kafir olmaz. Bana ehli iman birinin haber verdiğiğine göre, Muaz bin Cebel Hims şehrine girdiği zaman insanlar onun çevresinde toplandılar. Bir genç ona "Namaz kılan, oruç tutan, hacceden, cihadda bulunan, köle azad eden, zekat veren ama Allah ve rasulünden şüphe eden birine ne dersin?" diye sordu. Muaz: "Onun için ateş vardır"dedi. O genç: Namaz kılmayan, Oruç tutmayan, haccetmeyen, zekat vermeyen, fakat Allah ve Rasulüne inanan için ne dersin?" dedi de Muaz: "Onun için Allahın affını umar, azaba uğrayacağından da korkarım." dedi. Bunun üzerine o genç: "ey Abdurrahman'ın babası, şüphe ile amel fayda vermediği gibi, imanla beraber herhangi bir şey de zarar vermez dedi ve gitti. Muaz da "Bu vadide bu gençten daha bilgisi yok" dedi... Müteceviz kimselerle, küfürlerinden dolayı değil, haddi tecavüzlerinden dolayı savaş. Adil zümre ve zalim sultanla beraber ol. Fakat mütecevizlerle beraber olma. Cemaat ehlinde fasit ve zalimler olsa bile, onlar içinde sana yardımcı olacak salih insanlar da vardır. Eğer cemaat zalim ve mütecevizlerden müteşekkil ise, onlardan ayrıl. Çünkü Allah "**Allahın arzı geniş değil miydi?Hicret edeydiniz.**"(Nisa/97) "**Ey mümin kullarım arzım geniştir,ancak bana kulluk edin**"buyurmaktadır. İbn Mesuddan rivayet edildiğine göre Peygamber şöyle buyurdu: "Bir yerde masiyetler zuhur edip onu değiştirmeye gücün yetmezse, oradan başka yere git, orada rabbine kulluk et" Yine Peygamber "Fitneden korktuğu yeri bırakıp, fitneden korkmadığı bir yere giden kimse için Allah yetmiş siddik sevabı

yazar."(Buhari,İbn Mace) buyurdu... Bilmiyorum, "Rabbim semada mı yoksa arzda mıdır?" diyen kafir olur. Keza "Allah arş üzerindedir"diyene de bilmiyorum, arş semada mı yoksa arzda mıdır? diyene de böyledir. Allah'a dua ederken yukarıya yönelinilir, aşağıya değil. Çünkü aşağının Rububiyet ve uluhiyyetle alakası yoktur. Nitekim hadiste şöyle buyrulur: Bir adam Peygambere siyah bir cariye getirdi ve benim üzerime mümin bir köle azad etmek vacib oldu. Bu kafir midir? diye sordu. Peygamber cariye "Sen mümin misin?" dedi Cariye evet deyince, peygamber "Allah nerede?"dedi cariye de semayı işaret etti. Bunun üzerine peygamber "Bu mümindir azad et"dedi... (Müslim,Ebu Davud) Kabir azabını bilmem diyen helaka uğrayan cehmiyedendir. Çünkü o Allahın "[Biz onları iki defa azablandıracağız](#)"(Tevbe/101) "[Zalimler bundan başka azaba da uğrayacaklar](#)" (Tur/47) ayetlerini inkar etmiştir. Eğer "Ben ayete inanıyorum ama tefsir ve teviline inanmıyorum derse kafir olur. Çünkü Kuranda tevil, tenzilinin aynı olan ayetler vardır. Eğer bunu inkar ederse kafir olur... İbn Abbastan rivayetle Hz.Peygamber "Benim ümmetimin en şerlileri ben ateşte değil, cennette olacağım, diyenlerdir." Yine Rasul: "Ümmetinden müteelli olanların vay haline" buyurdu. Müteelli kimdir denilince "Onlar falanca cennettedir, falanca cehennemdedir, diyenlerdir." Yine İbn Ömer'den rivayetle Peygamber şöyle buyurdu: "Allah aralarında hükmedene dek, ümmetimin cennet yada cehennemde olduklarını söylemeyiniz." Yine Rasul: "Allah şöyle buyuruyor: Kullarımı ben aralarında Kıyamet günü hükmedip, yerlerine göndermeden, siz cennet yada cehenneme göndermeyin." dedi."

Ebu Muti: Bana katilden ve arkasında namaz kılmaktan bahsedin...

Ebu Hanife: - Her takva sahibi ve günahkarın peşinde namaz caizdir. Senin ecrin sana, onunki de ona aittir, dedi.

Ebu Muti: İnsanlara kılıçla karşı çıkan, çarpışan ve onlardan bir takım şeyler alanlardan bahsedin...

Ebu Hanife: - Onlar çeşitli zümrelerdir, hepsi cehennemdedir. Ebu hureyreden naklen Rasul şöyle demiştir. "İsrailoğulları yetmişiki fırkaya ayrıldı. Benim ümmetim de yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. En büyüğü hariç hepsi de ateştedir."(Tirmizi, İbn Mace, Ebu Davud) Yine İbn Mesud'dan rivayetle Rasulullah;"Kim İslamda kötü bir şey ihdas ederse (çıkarırsa) helak olur, bidat çıkararak sapıklığa düşer, sapıklığa düşen de cehennemdedir." (Buhari) Bize Meymun'un ona da İbn-i Abbas'ın haber verdiği göre, Peygambere gelen birisi: "Ey Allahın Rasulü, bana öğret" dedi. Rasul üç defa "Git Kuran öğren" dedi, dördüncü defa da "Hak sevdiğinden de gelse sevmediğinden de gelse kabul et. Kuran öğren, onun yöneldiği tarafa yönel." (İmam Ahmed, Ebu Davud) buyurdu... İbn Mesud "Şüphesiz en şerli şeyler sonradan icad edilenlerdir. Her ihdas edilen şey bidat; her bidat, dalalet; her dalalet de cehennemdedir." derdi. Allah şöyle buyurur "[Ona hak yoldan uzak kalmayı, kötülükten sakınmayı ilham ile öğretti](#)"(Şems/8) Keza Allah Musa'ya: "[Biz senden sonra kavmini imtihana uğrattık, Samiri de onları saptırdı.](#)" (Taha/85) buyurmaktadır...

ALLAHIN DİLEMESİ BABI

Ebu Muti: Allah yaratmayı dilemediği bir şeyi emretmiş, fakat emretmediği halde yaratmış mıdır?

Ebu Hanife: - Evet

Ebu Muti: Bu nasıl olur?

Ebu Hanife: - Allah kafire müslüman olmayı emretmiş, fakat kafir için müslümanlığı yaratmamıştır. Kafir için küfrü dilemiş, fakat kafire küfrü emretmediği halde yaratmıştır.

Ebu Muti: Allah emretmemiş olduğu şeyden razı olur mu?

Ebu Hanife: - Evet, nafil ibadetler buna misaldir.

Ebu Muti: Allah bir şeyi emrettiği halde ondan razı olmama durumu var mıdır?

Ebu Hanife: - Hayır...

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Çünkü Allah emrettiği herşeyden razıdır.

Ebu Muti: Allah kullarını razı olduğu şeylerden mi, yoksa razı olmadığı şeylerden dolayı mı sorguya çeker?

Ebu Hanife: - Allah kullarını razı olmadığı şeylerden dolayı sorguya çeker. Onlara küfür, masiyet ve rıza göstermediği konularda azab eder.

Ebu Muti: Allah onlara dilediği için mi azab eder, yoksa dilemediği için mi?

Ebu Hanife: - Allah onlar hakkında dilediği için azab eder. Çünkü Allah kullarında asi için masiyeti, kafir için küfrü dilediği halde, küfür ve masiyet dolayısı ile azablandırır.

Ebu Muti: Allah onlara İslamı emretmiş, sonrada onlar için Küfrü dilemiş midir?

Ebu Hanife: - Evet...

Ebu Muti: Allahın dilemesi emrini mi, yoksa emri dilemesini mi geçmiştir?

Ebu Hanife: - Allahın dilemesi emrini geçmiştir.

Ebu Muti: Allahın dilemesi onun rızası mıdır değil midir?

Ebu Hanife: - Dilemesi, rızası ve emrettiği hususta taat ile amel eden kimse için, Allah rızası vardır. Allah'ın emrinin hilafına hareket eden onun dilemesiyle işlemiş olur, fakat rızasıyla işlemiş olmaz. Ona karşı masiyet işlemiş olur. Masiyet ise Allahın rızası hilafınadır.

Ebu Muti: Rızası olduğu konuda Allah kulunu azaba çeker mi?

Ebu Hanife: - Allah kullarını, rızası olmadığı küfürden dolayı azaba çeker, fakat onların taati terketmeleri ve günah işlemelerinden dolayı onlardan intikam alıp, azab etmeye rızası vardır.

Ebu Muti: Allah müminler için küfrü dilemiş midir?

Ebu Hanife: -Hayır, fakat müminler için imanı dilemiştir. Keza kafirler için küfrü, zina edenler için zinayı, hırsızlık edenler için hırsızlığı, ilim erbabı için ilmi, hayır sahibleri için de hayrı dilemiştir. Allah kafirleri yaratmadan önce onların kafirler ve sapıklar olmasını dilemiştir.

Ebu Muti: Allah kafirleri, razı olduğu şeyleri yarattığından dolayı mı, razı olmadığı şeyleri yarattığından dolayı mı azablandırır?

Ebu Hanife: - Allah kafirleri yaratmaya razı olduğu şeylerden dolayı azaba uğratır.

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Allah, küfrü yaratmaya rızası olduğu halde onları küfürlerinden dolayı azaba çeker. Fakat Allahın bizatihi küfre rızası yoktur.

Ebu Muti: Allah "Kulları için küfre rızası yoktur."(Zümer/7) buyurduğu halde nasıl olur da küfrü yaratmaya rızası olur?

Ebu Hanife: - Allah onlar hakkında diler ama razı olmaz...

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Çünkü Allah İblisi yaratmıştır. İblisi yaratmaya rızası var,fakat İblisin kendisine rızası yoktur. Keza Allah içki ve domuzu da yaratmıştır. Onları yaratmaya rızası olduğu halde kendilerine rızası yoktur.

Ebu Muti: Niçin?

Ebu Hanife: - Allah içkinin kendisine rıza gösterse idi, onu içen Allah'ın razı olduğu şeyi içmiş olurdu. Fakat onun içkiye ve küfre, İblise ve fiillerine rızası yoktur. Fakat bizzat Hz Muhammed'e rızası vardır.

Ebu Muti: Yahudiler "Allahın eli bağlıdır"(Maide/64) diyorlar. Allah'ın buna rızası var mıdır?

Ebu Hanife: - Hayır...

Ebu Hanife: - Eğer bir kimse "Allah tüm insanları melekler gibi itaatkar yaratmak isteseydi, buna kadir olur muydu?" Bunu haber ver denildiğinde "hayır" derse Allahı kendisini tavsif ettiğinden başkası ile vasıflandırmış olur. Zira Allah Kuranda:

"Kullarının üzerine yegane mutasarrıf odur." (Enam/18) "O kullarının küfrüne razı olmaz"(Zümer/7) ve "O sizin üzerinizsen size azab göndermeğe kadirdir."(Enam/65) buyurmaktadır. Eğer "Kadirdir" derse" Allah İblisin itaat konusunda Cebrail gibi olmasını dileyeydi, buna muktedir olmaz mıydı?"de. Eğer "hayır" derse kendi sözünü terketmiş ve Allah'ı sıfatlarının başkası ile sıfatlandırmış olur. Eğer "Kulun zina etmesi, içki içmesi, namuslu insanlara dil uzatması Allah'ın izni ile değil midir?" derse "Evet" denir. Eğer "O halde o kimseye niçin hadd cezası tatbik edilir?" derse "Allahın emrettiği terkedilemez" denir. Çünkü o kimse kölesini kesse, bu Allah'ın dilemesi ile olur, insanlarda o kimseyi kötülerler. Eğer kölesini azad ederse , insanlarda onu överler. Bunların her ikisi de Allah'ın dilemesi ile vücuda gelir. Fakat kul Allah'ın dilemesi ile masiyet işlese, işleyen kişinin fiilinde Allahın rızası ve doğruluk yoktur. "Niçin ona hadd tatbik edilir" sözü onların prensiplerine göre fasid bir sualdir, çünkü onlar bir çok masiyetlerde Allah'ın dilemesini kabul etmezler. Ona göre içki içmek gibi bir fiilin haricinde hadd gerekmiyor. Oysa ki yaptığı her işi Allah'ın dilemesi ile yapmıştır.

GÜNAH İŞLEYENİN KAFİR OLDUĞU İDDİASINA REDDİYE

Ebu Muti: Eğer bir kimse günah işleyen kafirdir, derse onun sözünü boşa çıkaracak cevap nedir?

Ebu Hanife: - Ona şöyle cevap verilir: "Yunusu da an. Hani o öfkelenerek çıkıp gitmiş, kendisini tazyik etmeyeceğimizi sanmıştı. Karanlıklar içinde niyaz ederek, senden başka ilah yoktur, seni tenzih ederim, ben zalimlerden oldum,dedi" (Enbiya/87) Buna göre o zalim mümindir, kafir ve münafık değildir. Hz.Yusufun kardeşleri: "Ey babamız,bizim için günahlarımızın bağışlanmasını dile. Biz muhakkak suçlu idik." (Yusuf/97) dediler bu durumlarıyla onlar günahkardır, fakat kafir değildirler. Allah Peygambere "Senin geçmiş ve gelecek günahını affetmesi için..."(Feth/2) buyurmuş, günahını yerine küfrünü dememiştir. HzMusa kıbti'yi öldürdüğünde günah işlemiştir ama kafir değildi.

Eğer o kimse "ben inşallah müminim" derse, " Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salat ve selam ederler. Ey inananlar siz de ona salavat getirin, ona layık olduğu şekilde selam getirin." (Ahzab/56) ayeti gereğince "Eğer müminse ona salavat getir, mümin değilsen getirme" denir keza Allah şöyle buyurur "Ey inananlar, Cuma günü namaz için nida olduğunda Allah'ın zikrine koşun, alışverişi bırakın"(Cuma/9)

Muaz şöyle dedi: "Kişinin Allah hakkındaki şüphesi, onun tüm iyiliklerini ibtal eder. Allah'a iman ettiği halde günah işleyenin affedilmesi umulur, azab görmesinden korkulur." Muaz'a soran şahıs: "Şüphe iyilikleri götürdüğüne göre, iman da kötülükleri daha çok götürür" demişti. Muaz da:"Yemin ederim, bu adamdan daha çok hayret edilecek birini görmedim"dedi. Ona sen müslüman mısın, dedi. O da bilmiyorum, dedi.

O kimseye "bilmiyorum"sözün doğru mu, yanlış mı diye sorulur. Eğer doğru, derse şöyle de "Dünyada doğru olan ahrette değil midir?" Eğer "Evet"derse: "Kabir azabına, suale, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna imanın var mı?" de. Evet, derse "Sen mümin misin? diye sor. Hala "Bilmiyorum" derse: Bilmeyesin anlamayasın, iflah olmayasın,de...

Ebu Muti: Eğer bir kimse cennat-cehennem yaratılmış değildir,derse(?)

Ebu Hanife: - Ona şöyle de: Onlar bir şey dir. Oysaki Allah "[Allah her şeyi yaratmıştır](#)"(Zümer/62) "[Biz herşeyi bir ölçü ile yarattık](#)" (Kamer/49) "[Onlar sabah akşam ateşe karşı getirilecekler](#)" (Mümin/46) buyurmaktadır.

Ebu Muti: [Eğer cennet ve cehennem fanidir,derse\(?\)](#)

Ebu Hanife: - Ona Allah Kuranda cennetin nimetlerini "[Kesilip tükenmeyen, yasak da edilemeyen](#)"(Vaka/32) olarak vasfetmektedir,de...

Cennetlik ve cehennemlikler girdikten sonra cennet ve cehenneme yok olacaktır diyen de orada ebedi kalışı inkar ettiği için kafir olmuş olur.

Allah mahlukların sıfatları ile sıfatlanamaz. Onun gazab ve rızası keyfiyetsizdir. Sünnet ehlinin görüşü budur. Allah gazab eder ve razı olur. Onun gazabı cezalandırması, rızası da sevabıdır, denilemez. Biz onu kendisini vasfettiği gibi vasfederiz. O birdir, hiç bir şeye muhtaç değildir. Doğurmamış, doğurulmamıştır, dengi yoktur. Hayy, kayyum, kadir, duyan, gören ve bilen odur. Onun eli kullarının eli üzerindedir. Ama eli kullarının eli gibi bir uzuv değildir. O ellerin yaratıcısıdır. Onun yüzü yaratıklarının yüzü gibi değildir. O bütün yüzlerin yaratıcısıdır. Onun nefsi yaratıklarının nefsi gibi değildir. Bütün nefislerin yaratıcısı odur. "[Onun benzeri hiç bir şey yoktur. Duyan ve gören odur](#)" (Şura/11)

Ebu Muti: [Eğer Allah nerededir,diye sorulursa\(?\)](#)

Ebu Hanife: - O kimseye: yaratılmadan önce mekan yoktu, halbuki Allah vardı. Mahlukattan hiç biri yokken "nerede" mefhumu mevcutken Allah var idi. O her şeyin yaratıcısıdır, de... "Eğer dileyen, dilenmiş olan şeyi ne ile diledi?" denilirse "Sıfatla" de. O kudretle kadir, ilimle alim, mülk ile maliktir. Eğer "Meşietle mi diledi, meşietle takdir edilip ilimle mi diledi?" diye sorarsa "Evet" diye cevap ver...

İMAN BABI

Ebu Hanife: - Eğer imanın yeri sorulursa onun kaynağının ve yerinin kalb olduğu, fer'inin de cesette bulunduğu söylenir. Eğer o parmağında mıdır denirse "Evet" de. Eğer parmak kesilirse iman nereye gider denirse "kalbe" de.

Eğer Allah kullarından bir şey talep eder mi? derse: "Hayır ancak onlar Allahtan birşeyler dilerler, de. Allahın kul üzerindeki hakları nelerdir? derse: Ona kulluk etmeleri ve ona hiç bir şeyleri ortak koşmamalarıdır. Bunu yaptıkları zaman onların Allahtan bekledikleri, Allahın onları affetmesi ve sevablandırmasıdır. Zira Allah Kuranda: "[Ağaç altında sana beyat ettiklerinde Allah müminlerden razı oldu.](#)"(Fetih/18) ayeti gereğince Allah müminlerden razı olur. Allah İblise gazab eder "[Dilediğinizi yapın](#)" (Fussilet/40) Ayeti Allahın tehdidini ifade eder. "[Semuda gelince biz onlara doğru yolu göstermiştik, akat onlar körlüğü hidayete tercih ettiler](#)" Yani onlara hidayeti göstermiş ve açıklamıştık demektir. "[Dileyen Küfretsin, dileyen iman etsin](#)" (Kehf/29) ayeti tehdidi ifade eder. "[Ben cinleri ve insanları bana kulluk etsinler diye yarattım.](#)" (Zariyat/56) buyrulmaktadır. Fakat bu fiillerin hepsi hayırlı, şerli, tatlısı, acısı, zararlısı ve faydalısı, hepsi Allahın takdiri iledir. Allah şöyle buyurur: "[Eğer Rabbin dileseydi,insanların hepsi de iman ederlerdi. Sen niçin insanları mümin olmak için zorlamak istiyorsun.](#)"(Yunus/99)

"Biz onlara melekler indirseydik, ölümler onlarla konuşsaydı, her şeyi bir araya getirip onların önünde toplayaydık, Allah dilemedikçe yine iman edemezlerdi." (Enam/111)

"Hiç kimse Allahın izni olmadan iman edemez."(Yunus/100)

"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz" (İnsan/30) Yani Allah takdiri ile dilemedikçe sizler dileyemezsiniz. Hz.Şuayb şöyle demişti:" Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra yine o dine girersek, Allaha iftira etmiş oluruz. Onun için Allahın dilemesi dışında bizim sizin dininize dönmemize imkan yoktur. Onun ilmi herşeyi kuşatmıştır. Biz Allaha tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! kavmimizle bizim aramızdaki davada doğrulukla hükmet. Sen her şeyin doğrusunu gösteren ve haber verenlerin en hayırlısıdır" (Tekvir/29) Hz.Nuh şöyle dedi: "Allah sizin helak edilmenizi dilerse, benim size öğüt vermem ve hayrınızı istemem bana hiçbir fayda vermez. O Rabbinizdir, dönüş Onadır." (Hud/34)

Keza Allah şöyle der: "O andolsun Ona (Yusufa) niyet kurmuştu. Eğer rabbinin burhanını görmese idi. Oda onu kasetmiş gitmişti. Biz böylece ondan kötülük ve hayasızlığı giderdik. Çünkü O bizim ihlase erdirilmiş kullarımızdan idi."(Yusuf/24)

Keza Allah şöyle buyurur: "Biz Süleymanı denedik,Onun tahtı üstüne bir ceset attık. O da hemen Allaha dönüp sığındı"(Sad:34)